

ÖZGÜN ARAŞTIRMA

Hemşirelerin Yaşlıya Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler

Seda PEHLİVAN¹, Nursel VATANSEVER²

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Bursa.

² Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Bursa.

ÖZET

Çalışma, hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumlarının ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapıldı. Araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden 217 hemşire ile yapıldı. Çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan "Hemşire Bilgi Formu", "UCLA Yaşlı Tutum Ölçeği" ve "KOGAN Yaşlı Tutum Ölçeği" ile toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde, student t testi, ANOVA, Pearson korelasyon analizleri yapıldı. Hemşirelerin yaş ortalamasının 33.79±7.05 yıl, çalışma sürelerinin 11.40±7.69 yıl olduğu belirlendi. Hemşirelerin %70.5'i evli, %83.9'unun ailesinde en az bir yaşlı yakını olduğu ve %34.1'inin çalıştığı klinikte yatan hastaların yarısından fazlasının yaşlı olduğunu ifade etti. Hemşirelerin yaşlı yönelik tutumlarının olumlu olduğu, yaş ve çalışma yılı arttıkça yaşlıya yönelik tutum puanının arttığı saptandı (p<0.05). Evli, çocuk sahibi olan, yaşlı yakını olan, anne/babası vefat etmiş olan hemşirelerin yaşlı yönelik tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve özel birimlerde çalışanların en düşük yaşlı tutum puan ortalamasına sahip olduğu belirlendi (p<0.05). Hemşirelerin geriatri hemşireliği dersini alma durumunun yaşlı yönelik tutumunu etkilemediği belirlendiğinden, toplumsal, kültürel ve bireysel değerlerin yaşlıya yönelik tutumu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı. Hemşire. Tutum.

Attitudes of Nurses towards the Elderly and Affecting Factors

ABSTRACT

This study was descriptively conducted to determine the attitudes towards the elderly of nurses and affecting factors. The study was conducted with 217 nurses who agreed to participate in the study. Data were collected with prepared by the researchers "Nurse Information Form", "UCLA Geriatric Attitude Scale" and "KOGAN's Attitudes Toward Aging Scale. In the evaluation of the data, student t testi, ANOVA and Pearson correlation analyzes were performed. The mean age of the nurses were 33.79±7.05 years and the mean duration of nurses' work were 11.40±7.69 years. 70.5% of nurses were married and 83.9% were at least one elderly relative, and 34.1% were stated that more than half of the inpatients were elderly. Attitudes towards the elderly of nurses were positive, and the attitudes towards the elderly increased as the age and working year increased (p<0.05). It was determined that nurses who have married, children, elderly relatives and whose parents have died have a higher mean attitude towards elderly people and nurses who working in private units have the lowest attitude towards elderly scores (p<0.05). Because nurses taking geriatric nursing course does not affect the elderly attitude, it was concluded that social, cultural and individual values affect attitude towards elderly.

Key Words: Elderly. Nurse. Attitude.

Geliş Tarihi: 09 Ekim 2018
Kabul Tarihi: 02 Ocak 2019

Dr. Seda PEHLİVAN
Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü,
İç Hastalıkları Hemşireliği AD,
BURSA
Tel.: 42462, 0505 591 21 65
E-posta: pehlivans@uludag.edu.tr

Son yıllarda tıp alanındaki gelişmeler, koruyucu sağlık uygulamaları, teknolojik gelişmeler ve bireylerin sağlık bilgilerine ulaşma kolaylığı ile birlikte yaşam süresi uzaması sonucunda dünya çapında yaşlı nüfus artmıştır^{1,2}. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2014-2016 istatistik verilerine göre; doğuştan beklenen yaşam süresi, Türkiye geneli için toplamda 78 yıl, erkeklerde 75,3, kadınlarda 80,7 yıl olarak hesaplanmıştır. Bu verilerle birlikte, ülkemizde son beş yılda yaşlı nüfus oranının %17 arttığı ve artmaya da devam edeceği bildirilmektedir³. Yaşlı nüfusun artması, farklı toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir. Yaşlı-

larla ilgili en yaygın toplumsal sorunlar; genel yaşam standartlarının yükseltilmemesi, yoksulluk ve düşük gelir, sosyal güvenlik politikalarındaki değişiklikler, tek başına yaşayan yaşlı sayısındaki artış, uygun olmayan konut koşulları, aile bakımındaki azalmalar, yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan hastalıklar, yaşlılığa yönelik olumsuz görüşler ve olumlu rolleri kabullenme güçlükleri şeklinde sıralanabilir².

Son istatistiklere göre; ülkemizde yaşlı yetişkinler (65 yaş ve üstü) toplam nüfusun %8.5'ini oluşturmaktadır ve bu oran ülkemizin yaşlı toplum sınıfına girdiğini göstermektedir³. Toplum yaşlanması ile birlikte sağlık alanında hizmet verilen bireylerin özellikleri de değişmektedir. Yaşlılara sunulacak olan bakımın kalitesi sağlık profesyonellerinin yaşlıya yönelik tutumlarından etkilenmektedir^{1,4}. Sağlık sistemleri ve sağlık çalışanları tarafından yaşlılara karşı farklı tutumlar sergilenmekle birlikte, bu tutumlar yaşlılar açısından genellikle olumsuz yönde olmaktadır⁵. Yaşlılar, sağlık kurumları ve çalışanları tarafından "yatak işgal eden", "uzun süre hastanede yatışı gereken", "hastanenin etkinliğini azaltan" ve "tedavi edilemedikleri için de sağlık sisteminde başarısızlık" olarak nitelendirilen bir grup olarak algılanabilmektedir^{4,6}. Yaşlılığa ilişkin bu olumsuz görüşler ve yaşlılara yönelik negatif tutumlar hizmetin ve bakımın kalitesini de olumsuz yönde etkilemektedir⁵⁻⁷. Ayrıca, yaşlı bireylerce algılanan olumsuz önyargı ve tutumların, çeşitli sağlık problemlerine de yol açtığı, yüksek kan basıncı problemi ve daha fazla kardiyovasküler stres yaşama ile ilişkili olduğu bildirilmektedir⁸.

Tüm dünyada değişen nüfus demografisi nedeniyle, sağlık bakım hizmeti verilen kurumlarda yaşlılar konusunda bilgi sahibi olan hemşirelere ihtiyaç duyulmaktadır^{9,10}. Ancak yaşlılar genellikle artan iş yükü olarak görüldüğünden, geriatri hemşireliği genellikle popüler kabul edilmemektedir¹⁰. Hastanede yatarak tedavi gören hastaların yarısının, hatta dahili yoğun bakım gibi bazı özel birimlerde %60'ının yaşlı hastalardan oluştuğu ve yaşlı hastaların daha uzun yatış gününe sahip olduğu bildirilmektedir^{11,12}. Yaşlı bakımı, interdisipliner bir ekip yaklaşımı gerektirmektedir. Yaşlı bireylere sağlık hizmeti sağlayan bu ekibin önemli bir parçası olan hemşirelerin yaşlılığa ve yaşlılara karşı pozitif tutumlarının olması, verecekleri bakımın kalitesini olumlu yönde etkileyecektir^{5,7,11,12}. Bu nedenle, hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumlarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Olumsuz görüş ve tutumların ve bunların nedenlerinin belirlenmesi ile birlikte uygun hizmet içi eğitim programları ile bakımın kalitesi artırılabilir. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmamız, hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı nitelikte olan çalışma, 01/10/2015 tarihinden itibaren üç aylık sürede bir üniversite hastanesinde görev yapan hemşireler ile yapıldı. Çalışmanın evrenini, çalışmanın başladığı tarihte kurumda çalışan 760 hemşire oluşturdu. Çalışmaya, araştırmanın uygulama süresi içinde ulaşılabilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 217 hemşire alındı. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen, çalışmanın yapıldığı tarihlerde izin, rapor, vb. nedenlerle ulaşılamayan ve anketin tamamını doldurmayanlar çalışma dışında bırakıldı.

Veri Toplanması

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan "Hemşire Bilgi Formu", "UCLA Yaşlı Tutum Ölçeği" ve "KOGAN Yaşlı Tutum Ölçeği" ile toplandı. Çalışmamızda yaşlı tutumu belirlemek için iki ölçek birlikte kullanıldı. UCLA yaşlı tutum ölçeğinde daha az soru bulunmaktadır ve değerlendirmesi de daha kolaydır. Ancak yapılan çalışmaların çoğunluğunda soru sayısı fazla olan KOGAN yaşlı tutum ölçeğinin kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle, iki ölçeğin korelasyonu değerlendirildi.

Hemşire Bilgi Formu: hemşirelerin sosyodemografik özelliklerinin (yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, ebeveynlerin durumu, geriatri eğitimi alma, gibi) yanı sıra çalışılan klinik (çalıştığı klinik, klinikteki yaşlı hasta oranı, gibi) ve yaşlılar (yaşlı yakın varlığı, yaşlı ile birlikte yaşama, yaşlı yakınına ziyaret sıklığı, huzurevi ziyareti yapma, gibi) ile ilgili araştırmacılar tarafından hazırlanan 30 soru bulunmaktadır.

UCLA Yaşlı Tutum Ölçeği: Reuben ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilmiş, Şahin ve arkadaşları (2012) tarafından ülkemiz için geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır^{9,13}. Ölçek, 5 olumlu ve 9 olumsuz olmak üzere toplam 14 maddeden oluşmaktadır. Beşli likert tipinde olan ölçeğin hesaplanması; "kesinlikle katılmıyorum=1", "katılmıyorum=2", "kararsızım=3", "katılıyorum=4" ve "kesinlikle katılıyorum=5" şeklindedir. Olumsuz maddeler tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 14-70 arasında değişirken, yüksek puan olumlu tutumu ifade etmektedir⁹. Ölçeğin cronbach alfa değeri 0.67 bulunmuştur⁹. Çalışmamızda ise cronbach alfa değeri 0.68 olarak belirlendi.

KOGAN Yaşlı Tutum Ölçeği: Kogan (1961) tarafından geliştirilen ölçeğin ülkemiz için birden fazla geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek, 17 olumlu ve 17 olumsuz olmak üzere toplam 34 maddeden oluşmaktadır. Altılı likert tipinde olan ölçekten alınacak puan 34-238 arasında değişmektedir. Ölçeğin hesaplanması; "kesinlikle katılmıyorum=1", "katılmıyorum=2", "biraz katılmıyorum=3", "biraz katılıyorum=5" "katılıyorum=6" ve "tamamen katılıyorum=7"

Hemşire ve Yaşlıya Tutum

şeklinde. Olumsuz maddeler tersine puanlanmaktadır. Yüksek puanlar olumlu tutumu göstermektedir^{1,14-16}. Ölçeğin cronbach alfa değeri 0.64 bulunmuştur¹⁴. Çalışmamızda ise cronbach alfa değeri 0.67 olarak belirlendi.

Anketler, katılımcıların kendileri tarafından yaklaşık 10-15 dakikada dolduruldu.

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler SPSS 20.0 programı kullanılarak yapıldı. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Z testi ile belirlendi. Veriler normal dağılım gösterdiğinden analizlerde parametrik testler kullanıldı. Sürekli değişkenlerin, iki grup karşılaştırmasında student t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmasında çok yönlü varyans analizi ve değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon analizlerinden yararlanıldı. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

Etik boyutu

Çalışmanın etik kurul izni Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alındı (Tarih: 29.09.2015 ve Karar No: 2015-17/12). Ayrıca çalışmaya dahil edilen hemşirelerden bilgilendirilmiş onam alındı. Çalışmanın yapıldığı kurumdan da yazılı izin alındı.

Bulgular

Hemşirelerin yaş ortalamasının 33.79 ± 7.05 ve çalışma süresi ortalamasının 11.40 ± 7.69 yıl olduğu belirlendi. Çalışmaya katılan hemşirelerin sosyodemografik ve çalışma özelliklerinin dağılımı Tablo I'de görülmektedir. Hemşirelerin %87.6'sının kadın, %70.5'i evli ve %42.4'ünün çocuk sahibi olduğu belirlendi. Hemşirelerin %85.3'ünün ebeveynlerinin sağ ve birlikte olduğu, %83.9'unun en az bir yaşlı yakınının olduğu, %15.7'sinin yaşlı ile birlikte yaşadığı ve %36.3'ünün yaşlı yakını bayramlarda ziyaret edebildiği saptandı. Hemşirelerin %33.2'si dahili kliniklerde çalıştığını, %34.1'i klinikte yatan hastaların yarısından fazlasının yaşlı olduğunu ifade etti. Hemşirelerin %28.6'sının hemşirelik eğitimi sırasında geriatri eğitimi aldığı, %21.2'sinin geriatri hemşireliği dersi aldığı ve %44.2'sinin mesleki eğitimi sırasında huzurevi ziyaretinde bulunduğu belirlendi.

Hemşirelerin sosyodemografik özelliklerine göre UCLA ve KOGAN yaşlı tutum puan ortalamalarının dağılımı Tablo II'de görülmektedir. Evli ve yaşlı yakını olan hemşirelerin KOGAN yaşlı tutum puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Evli, yaşlı yakını olan, çocuk sahibi olan, ebeveyni vefat etmiş olan ve yaşlı ile birlikte yaşayan hemşirelerin UCLA yaşlı tutum puan ortalamasının diğer gruplardan yüksek olduğu belir-

lendi ($p < 0.05$). Cinsiyet ve yaşlı ziyaret sıklığı açısından UCLA ve KOGAN yaşlı tutum puan ortalamasında fark yoktu ($p > 0.05$).

Tablo I. Hemşirelerin sosyodemografik ve çalışma özelliklerinin dağılımı

Özellikler	n (%)
Cinsiyet	
Kadın	190 (87.6)
Erkek	27 (12.4)
Medeni durum	
Evli	153 (70.5)
Bekar	54 (24.9)
Dul	10 (4.6)
Çocuk sahibi olma	
Evet	92 (42.4)
Hayır	125 (57.6)
Ebeveynler	
Birlikte yaşıyor	185 (85.3)
Boşanmış	10 (4.6)
Vefat etmiş	22 (10.1)
Yaşlı yakın varlığı	
Evet	182 (83.9)
Hayır	35 (16.1)
Yaşlı ile birlikte yaşama	
Evet	34 (15.7)
Hayır	183 (84.3)
Yaşlı ziyaret sıklığı (n=182)	
Her gün	15 (8.2)
Haftada 1-3	55 (30.2)
Ayda 1-3	46 (25.3)
Bayramlarda	66 (36.3)
Çalışılan klinik	
Dahili	72 (33.2)
Cerrahi	48 (22.1)
Özel birimler	78 (35.9)
Poliklinik	19 (8.8)
Klinikte yaşlı hasta oranı	
Hiç	6 (2.8)
Yarıdan az	66 (30.4)
Yarıdan çok	54 (24.9)
Yarıdan çok	74 (34.1)
Tamamına yakın	17 (7.8)
Geriatri eğitimi alma	
Evet	62 (28.6)
Hayır	155 (71.4)
Geriatri hemşireliği dersi alma	
Evet	46 (21.2)
Hayır	171 (78.8)
Huzurevi ziyareti	
Var	96 (44.2)
Yok	121 (55.8)
Toplam	217 (100.0)

Tablo II: Hemşirelerin sosyodemografik özelliklerine göre yaşlı tutum puan ortalamasının dağılımı

Özellikler	n (%)	UCLA-GA Ortalama±SS	KOGAN Ortalama±SS
Cinsiyet			
Kadın	190 (87.6)	47.46±5.51	144.32±15.58
Erkek	27 (12.4)	46.18±4.69	140.00±14.18
<i>p değeri</i>		0.253	0.174
Medeni durum			
Evli	153 (70.5)	47.97±5.60	145.50±15.64
Bekar	54 (24.9)	45.87±4.68	139.25±14.91
Dul	10 (4.6)	44.80±4.36	142.00±10.71
<i>p değeri</i>		0.016	0.035
Çocuk sahibi olma			
Evet	92 (42.4)	47.98±5.25	145.55±14.87
Hayır	125 (57.6)	46.38±5.54	141.39±15.98
<i>p değeri</i>		0.031	0.050
Ebeveynler			
Birlikte yaşıyor	185 (85.3)	46.98±5.11	143.09±14.57
Boşanmış	10 (4.6)	47.00±5.47	142.60±13.10
Vefat etmiş	22 (10.1)	50.09±7.16	150.13±21.79
<i>p değeri</i>		0.039	0.126
Yaşlı yakın varlığı			
Evet	182 (83.9)	47.78±5.46	144.69±15.76
Hayır	35 (16.1)	44.79±4.57	139.23±13.11
<i>p değeri</i>		0.003	0.036
Yaşlı ile birlikte yaşama			
Evet	34 (15.7)	49.55±4.51	148.17±18.47
Hayır	183 (84.3)	46.88±5.48	142.97±14.74
<i>p değeri</i>		0.008	0.071
Yaşlı ziyaret sıklığı (n=182)			
Her gün	15 (8.2)	51.06±5.35	149.80±19.44
Haftada 1-3	55 (30.2)	47.25±5.77	144.40±15.91
Ayda 1-3	46 (25.3)	47.67±4.87	141.04±13.42
Bayramlarda	66 (36.3)	47.54±5.48	140.31±16.04
<i>p değeri</i>		0.107	0.191
Toplam	217 (100.0)	47.30±5.42	143.78±15.45

Hemşirelerin çalışma özelliklerine göre UCLA ve KOGAN puan ortalamalarının dağılımına bakıldığında (Tablo III); özel birimlerde (ameliyathane ve yoğun bakımlar) çalışan hemşirelerin diğer kliniklerde çalışan hemşirelere göre UCLA ve KOGAN yaşlı tutum puan ortalamalarının düşük olduğu saptandı ($p<0.05$). Klinikteki yaşlı hasta oranını tamamına yakın olarak belirten hemşirelerin UCLA yaşlı tutum puan ortalamasının diğerlerine göre daha düşük olduğu saptandı ($p<0.05$). Hemşirelerin huzurevi ziyaretinde bulunma, geriatri eğitimi ve geriatri hemşireliği dersini alma durumunun UCLA ve KOGAN yaşlı tutum puanını etkilemediği saptandı ($p>0.05$).

Hemşirelerin yaş, çalışma süresi ile yaşlı tutum ölçekleri puanlarının korelasyonu Tablo IV'de görülmektedir. Yaş ($p<0.001$) ve çalışma yılı ($p<0.05$) ile UCLA ve KOGAN yaşlı tutum puanları arasında pozitif ilişki olduğu belirlendi. Ayrıca yaşlı tutumu saptamak için kullanılan UCLA ve KOGAN puanları arasında pozitif korelasyon saptandı ($p<0.001$).

Tablo III: Hemşirelerin mesleki ve çalışma özelliklerine göre yaşlı tutum puan ortalamasının dağılımı

Özellikler	n (%)	UCLA-GA Ortalama±SS	KOGAN Ortalama±SS
Çalışılan klinik			
Dahili	72 (33.2)	47.25±4.81	143.56±13.46
Cerrahi	48 (22.1)	48.37±5.51	148.75±15.26
Özel birimler	78 (35.9)	45.94±5.42	140.50±16.77
Poliklinik	19 (8.8)	50.36±5.95	145.57±14.93
<i>p değeri</i>		0.005	0.032
Klinikte yaşlı hasta oranı			
Hiç	6 (2.8)	47.83±3.43	151.83±19.36
Yarıdan az	66 (30.4)	48.81±5.27	145.18±16.04
Yarıdan çok	74 (34.1)	46.13±5.17	140.82±15.74
Tamamına yakın	17 (7.8)	44.29±5.95	140.11±10.13
<i>p değeri</i>		0.005	0.115
Geriatri eğitimi alma			
Evet	62 (28.6)	47.19±4.68	144.98±15.58
Hayır	155 (71.4)	47.34±5.70	143.30±15.43
<i>p değeri</i>		0.850	0.472
Geriatri hemşireliği dersi alma			
Evet	46 (21.2)	48.21±4.57	146.58±14.49
Hayır	171 (78.8)	47.05±5.62	143.03±15.66
<i>p değeri</i>		0.199	0.167
Huzurevi ziyareti			
Var	96 (44.2)	47.76±5.73	144.69±16.84
Yok	121 (55.8)	46.94±5.16	143.06±14.29
<i>p değeri</i>		0.271	0.441
Toplam	217 (100.0)	47.30±5.42	143.78±15.45

Tablo IV. Hemşirelerin yaş ve çalışma süresi ile yaşlı tutumu korelasyonu

	UCLA-GA		KOGAN	
	r	p	r	p
Yaş	0.354	<0.001	0.211	0.002
Çalışma süresi	0.339	<0.001	0.186	0.006
UCLA-GA	-	-	0.481	<0.001

Tartışma

Hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları ve etkileyen faktörleri belirlenmek amacıyla yaptığımız tanımlayıcı çalışmada, hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu olduğu, yaş ve çalışma yılı arttıkça UCLA ve KOGAN yaşlıya yönelik tutum puanının arttığı belirlendi. Evli ve yaşlı yakını olanların UCLA ve KOGAN, çocuk sahibi olan, anne/babası vefat etmiş olan ve yaşlıyla birlikte yaşayan hemşirelerin UCLA yaşlı tutum puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptandı. Özel birimlerde çalışan hemşirelerin UCLA ve KOGAN, yaşlı hasta oranı en fazla olan kliniklerde çalışan hemşirelerin UCLA yaşlı tutum puan ortalamasının diğer gruplarla karşılaştırıldığında en düşük olduğu belirlendi. Geriatri hemşireliği dersi almış olmanın yaşlıya tutumu etkilemediği saptandı.

Hemşire ve Yaşlıya Tutum

Yaşlıya yönelik tutum ve davranışlar toplumlara göre değişiklik göstermektedir¹⁷. Ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmalarda, sağlık çalışanlarının yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu^{6,7,18,19} veya olumsuz^{8,20} olduğunu gösteren farklı sonuçları bulunmaktadır. Türk toplumunda kültürel olarak büyüklere saygı büyük önem taşımaktadır ve yetişkinlerden ebeveynlerinin bakımlarını üstlenmesi beklenmektedir^{6,17,18}. Değişen toplumsal yapıya rağmen ülkemizde halen güçlü aile ilişkileri sürdürülmekte ve yaşlı bireylere bakma sorumluluğu çoğunlukla aile üyeleri tarafından yerine getirilmeye çalışılmaktadır^{6,18,21}. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, Türkiye’de kültürel, dini ve sosyal değerlerin yaşlıya yönelik tutumda önemli belirleyiciler olduğu ve bu faktörlerin yaşlıya yönelik tutumu etkilemede geriatri eğitiminin etkisinin önüne geçebileceği belirtilmiştir²². Çalışmamızda da geriatri hemşireliği dersi almanın yaşlıya yönelik tutuma etkisinin olmadığı belirlendiğinden; bu toplumsal değerlerin, hemşirelerde yaşlıya ilişkin olumlu tutumun gelişmesini sağlayan ve destekleyen en önemli faktör olduğu düşünülmektedir.

Literatürde, bazı sosyodemografik özelliklerin yaşlılara yönelik tutumu etkilediğine dair çalışmalar bulunmakla birlikte^{23,24}, etkilemediğini gösteren çalışmalar da vardır^{5,18,25,26}. Ayoğlu ve arkadaşları (2014) hemşirelik ve tıp öğrencilerinin yaşlıya ilişkin tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, olumlu tutumu etkileyen faktörlerin; cinsiyet, ailenin sosyoekonomik durumu, yaşlı insanlarla çalışmaya yönelik ilgi olduğu saptanmıştır⁷. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, kadınların, 25 yaşından büyük olanların, evinde yaşlı birey ile yaşayan, yaşlı aile üyelerine bakım veren, yaşlı bireyler ile her gün iletişim kuranların yaşlılara yönelik tutum ölçeği ortalama puanının daha yüksek olduğu bulunmuştur^{6,23,27}. Arun ve Pamuk (2014); eğitim düzeyi düşük olanların ve yasal çalışma saatinin üzerinde çalışmak zorunda bırakılanların yaşlıya yönelik olumsuz tutuma sahip olduğunu saptamıştır⁸. Çalışmamızda ise; yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma, yaşlı yakın varlığı, yaşlı ile birlikte yaşama, anne/babanın vefatı gibi özelliklerin hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumlarını etkilediği belirlendi. Yaşlıya yönelik tutumu olumlu etkileyen; yaşın artması, yaşlı yakın varlığı ve yaşlı ile birlikte yaşama gibi faktörler daha önceki çalışma sonuçlarını desteklemektedir. Ayrıca çocuk sahibi olanların ve anne/babasını kaybedenlerde daha yaşlıya yönelik daha olumlu tutum, anne/babanın dolayısıyla yaşlıların değerinin daha iyi anlaşılması ile açıklanabilir.

Hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları olumlu olsa da, yaşlı hasta bakımında bilgi, beceri, deneyim eksikliği nedeniyle zorluk yaşadıkları ve bu nedenle gerontolojik değerlendirme ve uygulamalara ilişkin eğitim gereksinimi dikkat çekmektedir. Ayrıca yönetimin bakış açısı ve personel yetersizliği gibi nedenlerle hastanelerde yaşlı hastalar için ayrı bir geriatri kliniğinin

olmamasının, yaşlı hastalara yeterli zaman ayrılmasına ve bakımın olumsuz etkilenmesine neden olduğu belirtilmektedir¹⁸. Ayrıca, yaşlılıkta görülen hastalıklar, sağlık çalışanları tarafından yaşa bağlı ortaya çıkan hastalıklar olarak algılandığında; yaşlı bakımı düşük mesleki itibarla ilişkili görüldüğünden istenilen bir çalışma alanı da olamamaktadır^{4,28}. Adıbelli ve ark. (2013) yaptığı çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin mezuniyet sonrası çok düşük bir oranının yaşlı grup (%4.2) ile çalışmak istedikleri ve yaşlılığı “bağımlılık, pasiflik, yoksulluk” olarak algıladıkları saptanmıştır⁵. Araştırmamızın yapıldığı kurumda geriatri kliniği bulunmamaktadır ve yaşlılara profesyonel bakım verilmesinin önündeki önemli etkenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Çalışmamızda da yaşlı hasta oranı yüksek olan kliniklerde UCLA yaşlıya yönelik tutum puan ortalamasının düşük olması bu bilgilerle açıklanabilir.

Türkiye’de 65 yaş üzerindeki bireylerin %56’sının kronik sağlık sorunları yaşadığı bildirilmektedir. Yaşam süresi uzasa da kapsayıcı sağlık ve bakım hizmetlerinin yeterli olmaması, yaşlılar için bir dezavantaja dönüşerek hastalıklı yılların artması anlamına gelmektedir ki; bu durumda bakım kurumlarına duyulan ihtiyaç da artmaktadır⁸. Hastanede yatarak tedavi gören yaşlıların çoğunluğunun yaşlı ayrımcılığını deneyimledikleri ve karşılaşılan olumsuz tutumların; yaşlı yerine aile bireyi ile konuşma gibi yaşlıdan kaçınma, katlanamama, tartışmayı kontrol etme, yüksek sesli ve abartılı tonlama ile konuşma, bebecsi konuşma, basitleştirilmiş konuşma ya da aşırı samimi konuşma, bağırma, yaşlı bireyin konuşmasını dinlememe, yaşlının konuşmasına karşı dışlayıcı yorumlar, aşırı anaç tavırlar ya da şefkat ile yapabileceği işlerin bile sorumluluğunu başkalarına verme, bağımlı davranışa karşı seçici takviye, kınama vb. olduğu bildirilmektedir^{8,29}. Olumsuz tutumlar, ancak eğitim ile değiştirilebilir, bu nedenle öncelikle tutumların belirlenmesi oldukça önemlidir. Yaşlıya yönelik olumlu tutumları artırmak ve sağlık profesyonellerinin bu konudaki güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmek amacıyla yararlı ve yeterli bilgiyi sağlayabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı gerekmektedir³⁰. Yaşlıya yönelik tutumu belirlemek amacıyla yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda KOGAN yaşlı tutum ölçeğinin kullanıldığı görülmektedir^{5-7,18}. Elbi ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada, UCLA ve KOGAN yaşlı tutum değerlendirme ölçekleri birlikte kullanılmış ve iki ölçek arasında korelasyon olduğu saptanmıştır³¹. Çalışmamızda da UCLA ve KOGAN ölçeklerinden alınan yaşlı tutum puan ortalamaları arasında pozitif korelasyon saptanması bu bulgu ile uyumludur. Kısa ve net olan UCLA yaşlı tutum ölçeğinin⁹ daha fazla değişkenle ilişkili olduğu göz önüne alındığında; klinik uygulama öncesi öğrencilere veya yeni göreve başlayan hemşirelere kısa sürede uygulanıp değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Hastane ortamındaki yaşlı hastalar savunmasızdır ve büyük ölçüde başka birinin yardımına ihtiyaç duyarlar. Bu hastaların bakımını üstlenen hemşirelerin, yaşlıların özellikleri hakkında bilgi sahibi olması, bireysel özellikleri ve gereksinimleri konusunda değerlendirme yapması gerekir³². Yaşlı bakımında temel amaç; üst düzey fiziksel, psikolojik ve sosyal fonksiyonun sürdürülmesi, bozulması halinde onarılması ve öz bakım gücünün geliştirilmesi gibi uygulamaları kapsamaktadır ve yaşlı bakımında hemşireden hasta merkezli bakıma odaklanması beklenmektedir³³. Ancak hemşirelerin yaşlı hastaya bakım verirken, karar verme güçlerini hastalarla paylaşmada ve hasta otonomisine saygı duymada zorluk yaşadıkları bildirilmektedir. Karar verme gücünü, kendileri ya da aile üyelerinin kullanması yönünde tutum geliştirdikleri görülmektedir. Bunun nedenleri araştırıldığında; fiziksel bağımlılık, bilişsel durumda bozulma, iletişimde güçlük, yaşlıların sürece katılmadığı isteksizliği ve bir uzmanın en doğru kararı vereceğine inanılması gibi durumların etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır^{28,32}. Yapılan çalışmalarda, gerontoloji hemşireliği eğitimi ve klinik deneyimlerin yaşlı insanlara karşı olumlu tutumlara sahip olmanın anahtarı olduğu gösterilmiştir^{7,33}. Yaşlılara yönelik olumlu tutumların geliştirilmesine yönelik stratejilerin; gerontolojik eğitim derslerinin müfredata eklenmesi, öğrencilerin yaşlanma ile ilgili kişisel görüşlerinin değerlendirilmesi, eğitimcilerin ve uygulama alanlarındaki rol modellerin olumlu tutumları desteklemesi, yaşlılarla çalışma fırsatları oluşturarak öğrenme deneyimi yaşamalarının sağlanması ve bu konuda hemşirelik okullarında araştırma yürütülmesi olduğu bildirilmektedir^{5,11}. Yaşlılara karşı olumlu tutumun artırılması ve sürekliliğinin sağlanması için lisans eğitimi içeriğinde yaşlılık dönemi ve yaşlı bakımına ilişkin konulara ve uygulamalara daha fazla yer verilmesi, yaşlı bakımına yönelik farkındalığı artıracak etkinliklere katılımın sağlanması, mezuniyet öncesi ve sonrası geriatri hemşireliği konusunda eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir^{6,22}.

Sonuç olarak yaşlı nüfusun giderek artıyor olması, hemşirelerin yaşlılarla daha çok çalışacak olması anlamına gelmektedir. Bu nedenle, yaşlıya yönelik tutumu olumlu yönde etkileyen faktörlerin iyi belirlenmesi, hem yaşlıların sağlık hizmeti alırken ayrımcılık yaşadığını hissetmemesi hem de sağlık çalışanlarının yaşlıya bakım verirken yeterli bilgi ve beceri ile donatılmış olduğundan daha duyarlı olması açısından eğitim müfredatlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Hemşirelerin tutumlarının toplumsal tutumlardan bağımsız olmadığı göz önünde bulundurularak, toplumun yaşlıya yönelik olumlu tutumlarını desteklemeye ve geliştirmeye yönelik kapsamlı girişimlerin uygulanması da ayrıca önem taşımaktadır.

Kaynaklar

1. Küçükçüçlü Ö, Mert H, Akpınar B. Reliability and validity of Turkish version of attitude toward old people scale. *J Clin Nurs* 2011;20:3196-203.
2. Kurt G, Beyaztaş YF, Erkol Z. Yaşlıların sorunları ve yaşam memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi* 2010;24(2):32-9.
3. www.tuik.gov.tr. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. Sayı:27595, 15 Mart 2018.
4. Kulakçı H. Hemşirelik lisans programı birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *DEUHYO ED* 2010;3(1):15-22.
5. Adıbelli D, Türkoğlu N, Kılıç D. Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *DEUHYO ED* 2013;6(1):2-8.
6. Ayaz Alkaya S, Birimoğlu Okuyan C. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2017;4(1):43-52.
7. Ayoğlu FN, Kulakçı H, Ayyıldız TK, Aslan GK, Veren F. Attitudes of turkish nursing and medical student toward elderly people. *J Transcult Nurs* 2014;25(3):241-8.
8. Arun Ö, Pamuk D. Kurumsal bakım sektöründe ageism: yaşlı bakım personelinin yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin ayrımcı tutumlarının nedenleri ve müdahale önerileri. *Mediterranean Journal of Humanities* 2014;4(2):19-33.
9. Sahin S, Mandiracioglu A, Tekin N, Senuzun F, Akcicek F. Attitude toward the elderly among the healthcare providers: reliability and validity of Turkish version of the UCLA Geriatrics Attitudes (UCLA-GA) scale. *Arch Gerontol Geriatr* 2012;55:205-9.
10. Liu YE, Norman IJ, While AE. Nurses' attitude toward older people: a systematic review. *Int J Nurs Stud* 2013;50(9):1271-82.
11. Cozort RW. Student nurses' attitudes regarding older adults: Strategies for fostering improvement through academia. *Teaching and Learning in Nursing* 2008;3:21-5.
12. Neville C. Undergraduate nurse attitude toward older adults and perceptions of working with older adults: an analysis of measurement instruments. *Nurse Educ Today* 2015;35(1):183-8.
13. Reuben DB, Lee M, Davis JW Jr, Eslami MS, Osterweil DG, Melchiorre S, Weintraub NT. Development and validation of a geriatrics attitude scale for primary care residents. *J Am Geriatr Soc* 1998;46(11):1425-30.
14. Uğurlu N, Karakaya MG, Çıtak Karakaya İ, et al. Turkish version of kogan's old people scale: a validity and reliability study. *Turkish Journal of Geriatrics* 2011;14(2):145-53.
15. Duyan V, Gelbal S. Yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde türkçeye uyarlama çalışması. *Turkish Journal of Geriatrics* 2013;16(2):202-9.
16. Kogan N. Attitude toward old people: the development of a scale and an examination of correlates. *J Abnorm Soc Psychol* 1961;64:44-54.
17. Kalaycı I, Yazıcı SÖ, Özkul M, Helvacı G. Sağlık çalışanları ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları: sistematik derleme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2017;2(1):21-30.
18. Adıbelli D, Kılıç D. Difficulties experienced by nurses in older patient care and their attitude toward the older patients. *Nurse Educ Today*. 2013;33(9):1074-8.
19. Cheong SK, Wong TY, Koh G. Attitude toward the elderly among Singapore medical students. *Ann Acad Med Singapore* 2009;38:857-61.
20. Aud MA, Bostick JE, Marek KD, McDaniel RW. Introducing baccalaureate student nurse to gerontological nursing. *J Prof Nurs* 2006;22:73-8.

Hemşire ve Yaşlıya Tutum

21. Kalinkara V, Kalaycı I. Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi 2017;10(2):19-39.
22. Tufan F, Yuruyen M, Kizilarslanoglu MC, et al. Geriatric education is associated with positive attitude toward older people in internal medicine residents: a multicenter study. Arch Gerontol Geriatr 2015;60(2):307-10.
23. Söderhamn O, Lindencrona C, Gustavsson SM. Attitude toward older people among nursing students and registered nurses in Sweden. Nurse Educ Today 2001;21(3):225-9.
24. Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2010;3(2):35-53.
25. Duru-Aşiret G, Türten-Kaymaz T, Canbolat Ö, Kapucu S. Hemşirelerin yaşlıya ilişkin tutumları. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2015;17(1):10-20.
26. Karadağ E, İnkaya BV, Karatay G. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları attitudes of nursing student towards ageism. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2012;28(2):31-40.
27. Usta YY, Demir Y, Yönder M, Yıldız A. Nursing students' attitude toward ageism in Turkey. Arch Gerontol Geriatr 2012;54(1):90-3.
28. McLafferty E. A comparison of nurse teachers' and student nurses' attitude toward hospitalized older adults. Nurse Educ Today 2005;25(6):472-9.
29. Huang YF, Liang J, Shyu YI. Ageism perceived by the elderly in Taiwan following hip fracture. Arch Gerontol Geriatr 2014;58(1):30-26.
30. Erdemir F, Kav S, Citak EA, Hanoglu Z, Karahan A. A Turkish version of Kogan's attitude toward older people (KAOP) scale: reliability and validity assessment. Arch Gerontol Geriatr 2011;52(3):e162-5.
31. Elbi H, Altan S, Rahman S, Özyurt BC, Şahin S, Çam FS. The attitudes of medical student toward the elderly. Turkish Journal of Geriatrics 2015;18(4):299-304.
32. Eloranta S, Arve S, Isoaho H, Aro I, Kalam-Salminen L, Routasalo P. Finnish nurses' perceptions of care of older patients. Int J Nurs Pract 2014;20(2):204-11.
33. Akın B, Seviğ Ü, Karataş N. Türkiye'de gerontoloji hemşireliği eğitimi (I): bir sertifika eğitim programı geliştirme çalışması programın dayandığı temeller, deneyimler ve eğitim programı önerisi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2001;5(1):33-9.

